

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد همه سر به سر تن به کشتن دهیم
بدین بوم و بر زنده یک تن مباد از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین سعیدی-سعید افغانی

۱۹ جولای ۲۰۲۰

بسم الله الرحمن الرحيم ترجمه و تفسیر سوره الإنسان

۴

«عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنَدَسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ
وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا» (۲۱)

بر اندامشان لباس هائی از حریر نازک و سبز رنگ و دیبای نازک و دیبای ضخیم است و با دستبند هائی از نقره آراسته شده اند، و پروردگارشان شراب طهور به آنان می نوشاند. (۲۱)
«عَالِيَهُمْ»: بر اندام ایشان است. به تن ایشان است.

«خُلُوا»: آراسته گشته اند. زینت شده اند. فعل ماضی مجهول از مصدر تحلیه است. «أَسَاوِرَ»: (ملاحظه شود سوره: كهف، حج، فاطر). «طَهُورًا»: بسیار پاک و پاکیزه (فرقان).
این شراب عالیترین نوع شراب بوده و غیر از آن شراب که ذکر آن در آیات پنجم و هفدهم آمده است.

«إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا» (۲۲)

در حقیقت این پاداشی برای شماست، و کوشش شما مورد سپاس است. (۲۲)
«مَشْكُورًا»: مورد تشکر (سوره: اسراء).

در آیت مبارکه خطابى به اهل جنت که این نعمت ها پاداشی است برای شما در برابر اعمالتان و سعی و تلاش که از جانب پروردگار برای شما ارزانی گردیده است، و سعی شما در نزد پروردگار قابل تقدیر، ستوده و مورد پسند است. خوشا به حال شما به نعمت های رنگا رنگ که امروز در خدمت شما قرار دارد و از همه نعمت ها الهی برخوردار هستید.

«إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا» (۲۳)

به یقین ما خود، این قرآن را بر تو به تدریج فرو فرستادیم (۲۳)

یکی از امتیازاتی که قرآن عظیم اَلشَّان نسبت به سایر کتب آسمانی دیگر دارد اینست که قرآن علاوه بر نزول دفعی آن بر قلب پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم به طور تدریجی و قسمت به قسمت به رسول الله صلی الله علیه وسلم نازل گردید است. بدین ترتیب ملاحظه می شود که روش نزول کتب آسمانی در مورد قرآن عظیم اَلشَّان تفاوت دارد و این نزول به شکل تدریجی تنها به لحاظ حکمت هائی بوده است که مشیت خداوند تعالی آن را ایجاب نموده و ما اگرچه به تمام حقایق این حکمتها آگاه نمی باشیم اما آن مقدار از این حکمتها را که از راه تفکر و عقل به آنها دست یافته ایم قرار ذیل بر می شماریم:

اول: حکمت که اختصاص به قرآن دارد :

همانطوری که یاد آور شدیم که قرآن عظیم اَلشَّان به صورت آیت به آیت در طول مدت ۲۳ سال نازل گردید. این آیات با یک سبک خاص و در یک سطح بودند بی آن که کوچکترین تضادی با هم داشته باشند و این در حالی بود که قرآن در طول نزول تدریجی خود با حوادث مختلفی روبه رو بود که هیچ یک از این حوادث تأثیری بر قرآن نگذاشت و این خود برای نشان دادن عظمت قرآن و اثبات اعجاز و وحی قرآن دلیل محکم و روشنی است.

دوم: نزدیک بودن زمان وحی به زمان وقوع حوادث:

موضوع دیگری که در نزول تدریجی قرآن مجید مورد توجه قرار گرفته است نزدیک بودن نزول قرآن کریم به وقایع و حوادث است. مثلاً وقتی که آیتی درباره اسیران جنگی نازل می شود و مسلمانان چنین اسیرانی ندارند عمل به آن حکم واگذار به آینده خواهد شد. اما اگر چنین آیتی در پی اسیر شدن مشرکان نازل شود و مسلمانان تا آن لحظه ندانند که وظیفه شان چیست. مسلماً نزول قرآن در چنین موقعی براساس ضرورت و به همراه آن رویداد از یک اثر عملی برخوردار خواهد بود.

سوم: بیان خصوصیات قرآن کریم از جنبه عملی و اجرائی:

قرآن کریم همانند یک کتاب نظری و عملی ساخته فکر بشر نبوده تا در اجتماع طرح شود و تأثیر و تأثراتی بر روی آن انجام گیرد و بر اثر آزمایشهایی که از آن نتایج گرفته می شود، اصلاحات و تصرفاتی در آن لازم آید و نقض مطالب آن به تمرین و ممارست گذاشته شود. این نوع کتابها چون از عقل محدود بشری زائیده شده اند، آنچه از آنها پدید می آید طبعاً محدود خواهد بود. اما قرآن کتابی است که از جانب پروردگار آگاه و حکیم قرآن آمده تا در زندگی انسان وارد شود و اجراء گردد و به وسیله آن راه صحیح زندگی را برای بشریت روشن سازد، لذا لازمه چنین کتابی آن است که با تحولات تدریجی اجتماعات هماهنگ و با سنت و قانون الهی مطابقت داشته باشد.

قرآن عظیم اَلشَّان به صورت تدریجی نازل شد تا مردم به موجب تدریجی بودن آن تحول و تغییری ریشه دار پیدا کنند پس جنبه عملی در قرآن کریم تنها در زمینه قوانین و احکامی که آورده نیست بلکه در اسلوبی است که با نزول تدریجی آن انجام پذیرفته است و اگر این اسلوب نمی بود هیچ گاه قرآن عظیم اَلشَّان به نشان عملی بودنش ممتاز نمی شد.

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا (۲۴)

پس در برابر فرمان پروردگارت صبور و شکیبا باش و از هیچ گنهگار و کافری از آنان اطاعت مکن. (۲۴)

«فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ»: در برابر فرمان پروردگارت صبور و شکیبا باش.

«آثم»: گناه کار، بدکاری است که آشکارا مرتکب گناه می شود.

«كُفُورًا»: شخصی است که بر کفر خود تعصب داشته و در آن افراط مینماید به طوری که آشکارا کفر خود را اعلان

می کند (تفهیم القرآن).

«لَا تُطِيعُ مِنْهُمْ...»: یعنی از تهدیدشان نترس، و تحت تأثیر کردار و گفتارشان قرار نگیر، و فرمان خدا را بدون کم و کاست و ملاحظه این و آن برسان.

در آیت مبارکه خطاب است به رسول الله صلی الله علیه وسلم آنچه که بر تو لازم است بر آنچه حق تعالی حکم نموده و از قضای کونی و شرعی مقدر نموده صبر نمائی و هرگز از خواستهای مردم گنهکار و جفا پیشه و زورگو و آنان که در محرمات فرو می روند و به رسالت پیامبران و آیات خداوند سبحان کافر شدند، جانبداری مکن.

شان نزول: اسباب نزول آیه ۲۴:

۱۱۶۱- ک: عبدالرزاق، ابن جریر و ابن منذر از قتاده روایت کرده اند: ابوجهل گفت: اگر ببینم که محمد صلی الله علیه وسلم نماز می خواند گردنش را می زدم. پس وَلَا تُطِيعُ مِنْهُمْ آيَةً أَوْ كُفُورًا نازل شد. (عبدالرزاق ۳۴۴۲، طبری ۳۵۸۶۷). (تفسیر بیان کلمات قرآن کریم تألیف شیخ محمد مخلوف و اسباب نزول تألیف علامه جلال الدین سیوطی - سورة الإنسان: ۲۰).

وَأَذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۲۵)

و نام پروردگارت را هر صبح و شام به یاد آور. (۲۵)

«بُكْرَةً»: صبح. اشاره‌ای به ادای نماز صبح دارد.

«أَصِيلًا»: شامگاهان. به فاصله میان ظهر و غروب آفتاب نیز اطلاق می شود، و لذا اشاره‌ای هم به ادای نمازهای ظهر و عصر دارد.

در این هیچ جای شک نیست که یاد الله انسان را صبور و مقاوم می سازد طوری که در آیت مبارکه آمده است «فَاصْبِرْ ... وَ اذْكُرْ ... بُكْرَةً وَ اَصِيلًا» پس یاد الله را نباید فراموش نمود، اوقات مناسب برای یاد الله آغاز و پایان روز است «بُكْرَةً وَ اَصِيلًا». از جانب حکم آیت متبرکه همین است که بر یاد پروردگار خود مداومت کن.

هدف از ذکر اول روز: همانا نماز صبح و مراد از آخر آن: نماز ظهر و عصر است. بنابر این هدایت پروردگار؛ نمازهای صبح، ظهر و عصر را در بر میگیرد، و در بخشی از شب برای او سجده کن» یعنی: در برخی از ساعات شب برای حق تعالی نماز بگذار. «و او را در بخش بلندی از شب به پاکی یاد کن» یعنی: برای او در وقت طول از شب - که دو سوم، یا نصف، یا ثلث آن است - نماز تهجد بجا آور.

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا (۲۶)

و بخشی از شب را برای الله سجده کن و در حصه طولانی از شب به تسبیح او بپرداز (۲۶)

إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذُرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا (۲۷)

بی گمان اینها دنیای زود گذر را دوست دارند و روز قیامت را که در پیش دارند، رها می کنند (۲۷)

«يَذُرُونَ»: رها می سازند. ترک می گویند.

«وَرَاءَهُمْ»: پشت سر خود. مقابل و جلو خود

«ثَقِيلًا»: سخت و پر درد سر. دشوار و ناگوار. هدف از آن قیامت است.

قابل یاد آوری است که توجه به زودگذر بودن دنیا و سختی و سنگینی روز قیامت، از عواملی است که می تواند محبت انسان را از دنیا کم و کاهش داد. «الْعَاجِلَةَ ... يَوْمًا ثَقِيلًا»

در قرآن عظیم آلسان تعابیر مختلفی در مورد این که بر بی ارزش بودن و ناچیز بودن دنیا در مقابل جهان آخرت حکم نموده، آمده است. از جمله این که دنیا متاع زودگذر و متاع اندک است. هدف اساسی این تعابیر نشان دادن این واقعیت است که لذت های دنیا در برابر لذت های جهان آخرت آنی و ناپایدار است.

قرآن عظیم الشان در (آیت ۵۵ سوره روم) می فرماید: «يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُحْسِرُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ»؛ (و روزی که قیامت برپا شود، مجرمان قسم یاد می کنند که جز ساعتی (در عالم برزخ) درنگ نکردند! این چنین از درک حقیقت بازگردانده می شوند.) همچنان در (آیت ۴۵ سوره یونس) می فرماید:

«وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ...»؛ به یاد آور روزی را که خداوند آنها را جمع و محشور می سازد آن چنان که احساس می کنند گوئی جز ساعتی از روز، در دنیا توقف نکردند، به آن مقدار که یک دیگر را ببینند و بشناسند.

در آیات متذکره اشاره به وضع دردناک مشرکان در قیامت به عمل آورده و می فرماید؛ به یاد آور، آن روز را که خداوند همه آنها را محشور می کند، در حالی که چنان احساس می کنند که تمام عمر شان در این دنیا بیش از ساعتی از یک روز نبود؛ به همان مقدار که یک دیگر را ببینند و بشناسند.

این احساس کم بودن مقدار اقامت در دنیا، یا به دلیل آن است که اصولاً در برابر زندگی جاویدان قیامت به مقدار ساعتی بیش نیست. یا از آنرو است که این دنیای نا پایدار چنان با سرعت بر آنها گذشت که گوئی بیش از یک ساعت نبود. و یا این که به دلیل عدم استفاده صحیح از عمر خود، چنین می پندارند که همه عمر شان بیش از یک ساعت ارزش نداشت.

بدین اساس دنیا و توقف در آن به قدری فانی و زودگذر است که انسان به هنگام مرگ و به هنگام قیامت اینطور می پندارد که بیش از یک شب و یک روز، یا بیش از یکی دو ساعت در دنیا مکث ننموده است. دنیا متاع اندک: «قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ»؛ (سوره نساء، ۷۷) به آنها بگو سرمایه زندگی دنیا، ناچیز است. حتی نعمت های اندک آن دنیا در برابر تمام نعمت های مادی دنیا کثیر است. چنان که کوچکترین عذابش بزرگتر از تمامی عذاب های دنیا است.

نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا (۲۸)

ما آنان را خلق کردیم و مفاصل شان را استوار و محکم کردیم و هر وقت بخواهیم مانند آنها انسان های دیگری را جایگزین شان می کنیم. (۲۸)

«أَسْرًا»: مفصل. بند. پیوند. ساختمان بدن. ترکیب بند تن. یا هدف رباط و اعصاب است که ریسمان و طناب بدن و وسیله ارتباط اندامها به شمار آیند. «بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا»: (هكذا مراجعه شود به سوره های توبه، محمد /، واقعه). خداوند متعال خالق تمام جهان و مخلوقات، است، بناءً برای کافران گوشزد می شود که کافران را الله تعالی خلق نموده به آن سیما و صورت بخشیده و خلقت شان را کامل ساخته است. او تعالی هرگاه هلاکت آنان را اراده کند کسی او را باز داشته نمی تواند و به عوض آنان قومی را به وجود می آورد که از این بدکاران برایش فرمان بردارتر باشند و پروردگار خویش را بیشتر عبادت نمایند.

إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (۲۹)

یقیناً این تعلیمات قرآن، یادآوری و پندی است؛ پس هر کس بخواهد با استفاده از آن راهی به سوی پروردگارش در پیش گیرد. (۲۹)

«هذه»: اشاره به آیات قبلی می باشد.

«تَذَكُّرَةٌ»: پند و یادآوری است (ملاحظه شود سوره های طه، واقعه، حاقه).

«إِتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا»: راهی به سوی پروردگارش در پیش گیرد. (همچنان ملاحظه شود سوره‌های : نساء ، فرقان ، مزمل).

خواننده محترم !

در این آیت مبارکه و به صورت کل در این سوره متبرکه پندها و موعظه های عظیمی است که برای انسان گوشزد شده، و یکی از موعظه ها اینست ؛ هرگاه انسان نیت و اراده نجات از جهنم را داشته باشد، باید راه طاعت و عبادت به سوی الله تعالی را در پیش گیرد تا رضای او تعالی را حاصل و به بهشتش راه یابد.

ولی یک نقطه را نباید فراموش کرد که؛ راه الله به هیچ صورت اجباری نبوده، هر که می خواهد، خود را به سعادت برساند، باید خودش آن راه را انتخاب کند و آن را طی نماید ، زیرا درقرآن عظیم اَلشَّان با تمام صراحت بیان شده است: «فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا»

همچنان الله تعالی، حجت را بر مردم تمام کرده و فرموده است ؛ «إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ» و این وسیله پند آموزی همانا قرآن عظیم اَلشَّان است. از جانب دیگر قابل تذکر است که، راه الله تعالی اجباری هم نیست، طوری که در فوق یاد آور شدیم؛ هر کی می خواهد خود را به سعادت برساند، باید خودش در مورد تصمیم بگیرد و آن راه را که انتخاب نموده آن را عملی سازد که از جمله: «فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا» به وضاحت معلوم می شود .

همچنان باید گفت: خواست انسان، نه مستقل از خواست خداوند است و نه برتر از آن. بلکه آنچه را که انسان می خواهد، اگر مورد خواست پروردگار نیز قرار گیرد، به یقین مطلق تحقق خواهد یافت. ان شاء الله .

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۳۰)

و شما چیزی را نمی خواهید مگر این که الله بخواهد؛ یقیناً الله همواره دانا و حکیم است (۳۰)

درجمله «وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ»: هدف اینست که از خواستن چیزی ساخته نمی شود، تا زمانی که الله تعالی نخواستنه باشد، یعنی اراده کردن و خواستن وظیفه انسان است و در برابرش سزا و جزا می بیند، و توفیق دادن و نتیجه بخشیدن در دست الله تعالی است . والله تعالی قادر مطلق است. به طور خلاصه باید گفت : مشیت بندگان در گرو مشیت الهی است . طوری که می گوند شما حرکت نمائید که الله برکت کند. به طور مثال انسان در وقت مریضی دوا خوردن را به دست خودش اجراء می کند، ولی شفا بخشیدن مرض به دست پروردگار با عظمت است.

يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (۳۱)

هر کس را بخواهد به رحمت خویش در می آورد و برای ظالمان عذاب دردناکی را آماده ساخته است. (۳۱)

«الظَّالِمِينَ»: مفعول به فعل محذوفی است که فعل ملفوظ ما بعدش، آن را بیان می دارد. «رَحْمَتِهِ»: رحمت او. مراد بهشت خدا است.

برادران محترم!

رحمت همگانی الهی و غضب‌های اختصاصی:

در قرآن عظیم اَلشَّان پروردگار با عظمت ما علاوه بر این که از رحمت خود سخن به میان آورده، در آیاتی از عذاب و نوع قهر خود نسبت به برخی ازبندگان خود نیز بحث نموده است .

الله تعالی رحمتش را شامل همه موجودات ساخته، طوری که می فرماید: «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا» (آیت ۶ سوره هود) « و هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر این که روزی اش بر عهده الله است.».

همچنان الله تعالی خود را یاری دهنده تمام اقشار خوانده و همگان را شامل عطایای خویش دانسته است طوری که می فرماید: «كُلًّا نُمِدُّ هُوَآلَاءَ وَهَؤُلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» (سوره اسراء/ ۲۰) هر دو دسته یعنی اینان و آنان را از عطای پروردگارت مدد می بخشیم و عطای پروردگارت از کسی منع نشده است.»

طبق این آیات، روزی رساندن، یاری کردن و بهره مندی از عطای الهی، مسأله‌ای همگانی بیان شده و بیانگر رحمت عام الله تعالی ست. البته برخی از مهربانی‌های خداوند اختصاصی نیز هست. رحمت‌های که بسته به ایمان و تقوای افراد بیشتر و بیشتر می شود و خداوند درباره آن فرموده است: «فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ» (سوره نساء/ ۱۷۵) و اما کسانی که به خدا گرویدند و به او تمسک جستند به زودی خدا آنان را در جوار رحمت و فضلی از جانب خویش درآورد.

در طرف دیگر و با بررسی آیات قرآن، بروشنی می بینیم که خداوند عذاب خود را نه تنها همگانی نخوانده بلکه آن را منحصر در افراد خاصی دانسته است: «قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ» (سوره اعراف/ ۱۵۶) فرمود عذاب خود را به هر کس بخواهم می رسانم و رحمت همه چیز را فرا گرفته است.»

ودر خاتمه باید یادآور شد که رحمت الهی با خشونت خدا تعارضی ندارد؛ زیرا اگر کافران و ملحدان، به جای پیش گرفتن فتنه و جنگ، طغیان نمی کردند؛ اگر ظالمان به جای ستمگری از کارهای نا شایسته خود توبه می کردند؛ در چنین صورتی از آغوش رحمت الهی بیرون نشده و از عذاب و عقاب به دور بودند؛ که خداوند فرموده: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (سور هود/ ۲۸) ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا پروا دارید و به پیامبر او بگروید تا از رحمت خویش شما را دو بهره عطا کند و برای شما نوری قرار دهد که آن راه سپرید و بر شما ببخشد و خدا آمرزنده مهربان است.

پایان

منابع و مأخذ عمده:

- تفسیر و بیان کلمات قرآن کریم (تالیف شیخ حسنین محمد مخلوف و اسباب نزول علامه جلال الدین سیوطی ترجمه از عبد الکریم ارشد فاریابی)
- تفسیر انوار القرآن - نوشته: عبدالرؤف مخلص هروی
- فیض الباری شرح صحیح البخاری داکتر عبد الرحیم فیروز هروی
- تفسیر طبری - امام المفسرین
- تفسیر المیزان
- تفسیر پرتوی از قرآن
- تفسیر القرآن الکریم - ابن کثیر (متوفی سال ۷۷۴ هـ)
- مفردات الفاظ القرآن، از راغب اصفانی
- تفسیر معارف القرآن مؤلف حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی مترجم مولانا محمد یوسف حسین پور
- تفسیر فی ظلال القرآن، سید قطب (متوفی سال ۱۳۸۷ هـ)
- تفسیر نور تألیف داکتر مصطفی خرم دل
- صحیح مسلم
- صحیح البخاری